

УДК: 616.31-083

ОРГАНІЗАЦІЙНО-СТРУКТУРОВАНА СИСТЕМА СПОСТЕРЕЖЕНЬ ЗА ПРОЦЕСАМИ ФОРМУВАННЯ ЗАХВОРЮВАНЬ ОРГАНІВ РОТОВОЇ ПОРОЖНИНИ*Фера М.О.*

кафедра ортопедичної стоматології ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

Summary: Violation of human health depends on the environmental impact. Among the factors of influence distinguish features of the area, ecological and hygienic, biological factors, radiation exposure, level of trace elements in food products, composition of drinking water, etc. A scientific assessment of ecological and hygienic peculiarities of influence on the formation of diseases of the organs of the oral cavity has been carried out, proposed introduction of therapeutic and preventive measures that will improve the quality of human life.

Key Words: observation system, formation processes, environmental factors, morbidity of the organs of the oral cavity, hygienic diagnostics.

Актуальність теми. Захворювання ротової порожнини та ураження слизової оболонки належать до числа найпоширеніших медичних проблем. Невпинне зростання забруднення навколишнього середовища призвело до значного порушення екологічної рівноваги у системі «людина-довкілля». Стоматологічне здоров'я є дзеркалом загального стану організму і також залежить від впливу негативних зовнішніх чинників. Немалу роль відіграє і внутрішній баланс організму. Через незадовільну екологію, незбалансоване

харчування і відсутність чи недостатність адекватного догляду за ротовою порожниною, за даними Асоціації стоматологів України, спостерігається чітка тенденція зростання основних стоматологічних захворювань. Так, захворюваність карієсом у дорослих складає 90-92%, захворювання ясен(гінгівіт, пародонтит) діагностується у 92% випадків. Лише до 10% дорослого населення мають здорові ясна та зуби [1-3]. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я поширеність стоматологічних захворювань дорослих сягає майже 100%, а дитячого віку від 80% до 90%. Найбільш часто зустрічаються такі захворювання як карієс, пародонтит, інфекційні (стоматит, гінгівіт, папіліт, пародонтит)та онкологічні (рак язика, рак губи, рак слизової оболонки рота)захворювання, травми і вроджені патологічні зміни ротової порожнини. Згідно даних ВООЗ, захворюваність населення земної кулі карієсом коливається від 90% до 100%. Таким чином, проблема впливу чинників навколишнього середовища, відсутність адекватного догляду за ротовою порожниною і вчасної та правильної діагностики є складною і багатофакторною. Це обумовлює необхідність подальшої розробки способу структурованої системи спостережень за процесами формування захворювань ротової порожнини [2-6].

Порушення здоров'я людини залежить від впливу навколишнього середовища. Серед факторів впливу виділяють особливості місцевості, гігієнічні, біологічні чинники, радіаційний вплив, вміст мікроелементів в харчових продуктах, склад питної води тощо. Дане дослідження полягає у науковій оцінці екологічних і гігієнічних особливостей впливу на формування захворювань органів ротової порожнини, впровадженні лікувально-профілактичних заходів, які покращать якість життя людини.

Мета дослідження: створення організаційно-структурованої системи спостережень за процесами формування захворювань органів ротової порожнини

Матеріали і методи дослідження: аналіз та вивчення даних екологічного, соціально-гігієнічного та біологічного моніторингу спостережень за процесами формування захворювань органів ротової порожнини з використанням методів гігієнічної діагностики.

Результати дослідження та їх обговорення: Для попередження розвитку осередків інфекцій і запальних процесів в ротовій порожнині, займаються активною профілактикою. Вона направлена на оздоровлення в цілому, а не лише ротової порожнини. Вона поділяється на масово-соціальну, лікарсько-профілактичну, та індивідуальну.

До масово-соціальних відноситься регуляція життя і харчування вагітних, санація ротової порожнини вагітних, ліквідація захворювань внутрішніх органів, грудне вигодовування дитини, збалансоване харчування з урахуванням віку, боротьба з інфекційними та іншими захворюваннями, раціональний режим праці і відпочинку, планова санація дорослого населення, протикаріозні профілактичні заходи (фторування води) [7-9].

До лікувально-профілактичних відноситься санація порожнини рота, видалення зубних відкладень, лікування аномалій положення окремих зубів і аномалій прикусу, лікування запальних процесів в яснах і слизовій оболонці, місцеве застосування протикаріозних засобів, бережні методи лікування стоматологічних захворювань.

Основними індивідуальними профілактичними заходами є раціональна гігієна порожнини рота, індивідуальна профілактика, яка призначається лікарем.

В інтересах збереження стоматологічного здоров'я населення у місцях, де розташовані великі підприємства, з метою управління якістю навколишнього середовища, територіальними оздоровчими програмами мною запропоновано досліджувати кількісний та якісний склад природно-екологічних характеристик факторів ризику навколишнього середовища (води,

грунту тощо); ретроспективний аналіз складу повітря в житлових зонах, що вивчається методом оперативного анкетування; визначити за допомогою гігієнічної донозологічної діагностики функціональний стан з метою своєчасного проведення відповідних оздоровчих заходів, виявлення груп підвищеного ризику серед населення та розробка диференційованих заходів з оптимізацією способу життя на рівні сім'ї та адміністративної території. За допомогою розробленої мною схеми [1] я пропоную, що й пропонувалось при складанні запропонованого мною способу організаційно-структурованої системи спостережень за процесами формувань захворювань органів ротової порожнини.

Розробка першочергових пріоритетних заходів з охорони навколишнього середовища тощо. До складання оздоровчих регіональних програм слід підходити комплексно. [10-14].

Виникнення та розвиток захворювань органів порожнини рота є результатом складних взаємовідносин різних ендо- й екзогенних факторів. Отже, підхід до складання програм зі зменшенням стоматологічних захворювань має бути регіональним, із урахуванням соціальних умов життя та екологічної ситуації докільця окремо в кожному регіоні.

Щодо гігієнічної оцінки впливу факторів середовища, доцільним буде проведення порівняльної оцінки стану здоров'я населення за групами здоров'я і необхідним для такої оцінки має бути виявлення передпатологічних станів, що має здійснюватися за допомогою клініко-статистичних, гігієнічних, лабораторно-інструментальних, медико-соціальних та епідеміологічних обстежень та анкетного медико-соціального методу опитування. Це дозволить провести цілеспрямовану профілактику стоматологічної патології [15, 16].

Профілактику можна ефективно здійснити лише за умови її раціональної організації на особисто-індивідуальному рівні, а також на сімейному, колективному,

адміністративно-територіальному рівнях. При цьому необхідно повною мірою забезпечити соціально-економічні, гігієнічні, лікувально-оздоровчі, психофізіологічні і медико-профілактичні заходи, спрямовані на формування здорового способу життя і підвищення адаптаційних можливостей організму.

Лікувально-оздоровчі заходи, їх впровадження, необхідно спрямувати на зниження захворюваності населення на основні стоматологічні патології, а також передбачати поєднану роботу служб медичного і немедичного профілю.

Слід проводити екологічне прогнозування, соціально-економічне планування. На груповому рівні можна ефективно керувати, планувати і регулювати медико-санітарні заходи, а також оцінювати їх соціальну, економічну та медичну ефективність. Сімейний рівень дозволяє впроваджувати програми первинної профілактики, профвідбору, оптимально вибирати «маршрути здоров'я», а також оптимізувати сімейні умови і спосіб життя, виявляти початкові форми захворювань органів ротової порожнини.

На індивідуальному рівні потрібно запроваджувати заходи щодо викорінення шкідливих звичок, формування правильних гігієнічних навичок, надання певних знань щодо якості харчування, проводити санітарно-гігієнічні бесіди, запроваджувати медико-соціальну активність та спрямовувати населення до необхідності ведення здорового способу життя.

Отже, профілактику стоматологічної патології можна ефективно здійснити, використовувати запропонований мною спосіб, що дасть можливість комплексно оцінювати здоров'я населення і ефективно вирішувати проблеми стоматологічного здоров'я населення ендемічного регіону [17,18].

Цей спосіб відноситься до медицини, гігієни, екології та стоматології, а саме до способів організаційно-структурованої системи спостережень за процесами

формування захворювань органів ротової порожнини.

Найбільш близьким по технічній сутності і результату, що досягається, і обраним як прототип є регіональна інформаційна стоматологічна система, яка містить технічні і програмні засоби, призначені для ведення даних огляду порожнини рота пацієнтів і виводу результатів обробки вихідних даних.

Поставлена задача вирішується таким чином, що запропоновано спосіб організаційно-структурованої системи спостережень за процесами формування захворювань органів ротової порожнини, який включає оцінку соціальної, медичної, економічної ефективності, створення корегуючих систем, пристроїв і оздоровчих комплексів, створення систем моніторингу оточуючого середовища, виявлення взаємозв'язків між факторами ризику навколишнього середовища, основних параметрів способу життя і здоров'я, формування стратегій і пріоритетних напрямів при плануванні оздоровчих заходів й розробці рекомендацій, гігієнічну оцінку стоматологічної захворюваності корінного населення, стан навколишнього середовища, медичне засвідчення, спостереження захворюваності, медико-соціальної активності, трудової діяльності, господарсько-побутової діяльності, репродуктивну діяльність і планування сім'ї.

Використання вище перерахованих суттєвих ознак моделі дозволяє в повному обсязі виконати задачу, поставлену в дійсному способі з досягненням результату- створенню системи моніторингу оточуючого середовища з використанням корегуючих систем, санаційних програм, пристроїв і оздоровчих комплексів.

Також необхідно відзначити те, що незважаючи на досить велику розмаїтість сучасних систем та способів в області стоматології, жодна з них не виконує в комплексі весь перерахований вище перелік задач в області стоматології, щодо захворювань органів ротової порожнини.

3 метою оцінки ефективності системи спостережень за процесами формування захворювань проводять оцінювання соціальної, медичної та економічної ефективності з впровадженням оцінки медико-соціальної активності.

Систематично проводять вивчення закономірностей ендемічної ситуації, донозологічної діагностики з включенням до системи моніторингу аналіз репродуктивної діяльності та планування сім'ї, медичного засвідчення, природно-кліматичного фактору, оцінки атмосферного повітря та водного басейну, а також визначення в професійній діагностиці та лікуванні.

Даний спосіб дасть можливість формувати здоровий спосіб життя, оптимізувати гігієнічні умови праці і побуту, відпочинку, забезпечити раціональне і якісне харчування, підвищити рівень гігієнічного і стоматологічного забезпечення.

Висновки:

1. Встановлено, що найбільш ефективним для профілактики захворювань органів ротової порожнини є розробка і вдосконалення організаційно-структурних методів для багатфакторного аналізу причин захворювань.

2. Для зниження ризику розвитку патологій органів ротової порожнини розроблено і обґрунтовано систему спостережень за процесами формування захворювань органів ротової порожнини, яка передбачає вирішення комплексних проблем профілактики і дефіциту ендемічних територій.

3. Комплексна гігієнічна і медико-соціальна оцінка дозволить встановити причинно-наслідкові зв'язки факторів ризику і показників стоматологічної захворюваності, виявити причини, що їх визначають.

4. Показниками ефективності даної програми є зниження стоматологічної захворюваності, зменшення звернень у медичні установи щодо захворювань органів ротової порожнини, зменшення кількості населення із гострими і хронічними формами стоматологічної патології, перехід із вищої групи ризику у нижчу тощо.

5. Цей спосіб може бути рекомендований для використання в системі охорони здоров'я, амбулаторно-поліклінічній та стаціонарній допомозі, комплексі санітарно-профілактичних та санітарно-оздоровчих заходів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Фера А.В. - «Образ жизни и здоровье населения»//Ужгород, 2002.-276с.
2. Фера О.В., Фера М.О., Свалявчик Г.-С.І., Рошко О.М.-«Особливості формування показників захворюваності органів ротової порожнини жителів міста Ужгород у динаміці за 2006-2010 роки»//Науковий вісник Ужгородського університету, серія «Медицина», випуск 1(43), 2012.-167с.
3. Фера О.В. Гігієнічна діагностика здоров'я населення і створення системи медико-профілактичних заходів в ендемічному регіоні.-Ужгород: Закарпаття, 2000.-86 с.
4. Фера О.В. Наукове обґрунтування особливостей гігієнічної діагностики здоров'я населення і створення системи медико-профілактичних заходів в ендемічному регіоні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра мед.наук: спец.14.02.01/О.В.Фера.-К.,2001с.-35с.
5. Терапевтическая стоматология детского возраста /Под ред. проф. Л.А.Хоменко.- Киев: "Книга плюс", 2010.-803с.
6. Стоматологічна профілактика у дітей. Навч. посібник(Хоменко Л.О., Остапко О.І., Шматко В.І. і співавт.).-К.:ІСДО, 1993.-192 с.
7. Александров А.А. Курение и здоровье//Врач.-1998.-№2.-С. 17-22
8. Шкідливі звички та їх профілактика/[укл. Гончаренко М.М.,Рожкова Л.І., Арініна Н.В.]-К.:Здоров'я,1998.-52с.

- 9.Бабій В.Ф. Канцерогенний ризик забруднення навколишнього середовища пріоритетними хімічними сполуками та заходи первинної профілактики/В.Ф.Бабій//Довкілля та здоров'я.-Київ 2004.-37с.
- 10.Авцин А.П. Мікроелементози людини: етіологія, класифікація, органопатологія/ А.П.Авцин, А.А.Жаворонков, М.А. Риш.-М.:Медицина,1991.-496с.
- 11.Гайченко В.А., Коваль Г.М. Основи безпеки життєдіяльності людини:Навч. посіб.- К.: МАУП,2002.-232с.:іл.
- 12.Злобін Ю.А., Кочубей Н.В. Загальна екологія. 2-ге вид.-Суми: «Університетська книга»,2005.-416с.
13. Гігієнічні аспекти харчування населення України/ В.І.Ципріян, Н.В.Велика, Т.І. Аністратенко, Н.В.Банковська// Наук.вісн. Нац.мед.ун-ту ім.О.О.Богомольця.-2010.-№1.-С.76-83
- 14.Дичка Л.В. Вплив мінеральної води різних типів при використанні як питної на стан здоров'я населення: автореф.дис.на здобуття наук.ступеня канд. Мед. Наук:спец. 14.02.01/Л.В.Дичка.-К., 2008.-20с.
- 15.Крюченко Н.О. Геохімія фтору питних вод України: автореф.дис.на здобуття наук. ступеня канд.геол.наук: спец.04.00.02/ Н.О.Крюченко.-К., 2002.-17с.
16. Фера О.В., Єрем Т.В. Особливості гігієнічної діагностики стоматологічної захворюваності населення ендемічного регіону(на прикладі Закарпатської області).-Ужгород 2012
- 17.Божович Л.І. Проблеми формування особистості. Вибрані психологічні праці/Л.І.Божович.- М.: Московський психолого-соціальний інститут, Воронеж:НВО «Модек», 2001.-352с.
- 18.Волков Ю.Г. Соціологія молоді/Ю.Г.Волков.-Ростов-на-Дону:Фенікс, 2001.-576с.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-СТРУКТУРОВАНА СИСТЕМА СПОСТЕРЕЖЕНЬ ЗА ПРОЦЕСАМИ ФОРМУВАННЯ ЗАХВОРЮВАНЬ ОРГАНІВ РОТОВОЇ ПОРОЖНИНИ

Фера М.О.

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», стоматологічний факультет, кафедра ортопедичної стоматології, Ужгород, Україна.

Резюме. *Порушення здоров'я людини залежить від впливу навколишнього середовища. Серед факторів впливу виділяють особливості місцевості, екологічно-гігієнічні, біологічні чинники, радіаційний вплив, рівень мікроелементів в харчових продуктах, склад питної води тощо. Проведено наукову оцінку екологічних і гігієнічних особливостей впливу на формування захворювань органів ротової порожнини, запропоновані впровадження лікувально-профілактичних заходів, які покращать якість життя людини.*

Ключові слова: *система спостережень, процеси формування, фактори довкілля, захворюваність органів ротової порожнини, гігієнічна діагностика.*